

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

LĒMUMS PAR TIESVEDĪBAS IZBEIGŠANU lietā Nr. 2012-25-01

Rīgā

2013. gada 7. oktobrī

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Gunārs Kūtris, tiesneši Kaspars Balodis, Aija Branta, Kristīne Krūma, Uldis Ķinis un Sanita Osipova,

pēc akciju sabiedrības „Danske Bank” konstitucionālās sūdzības, pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, kā arī 19.² un 28.¹ pantu,

2013. gada 10. septembrī tiesas sēdē rakstveida procesā izskatīja lietu „Par 2007. gada 1. novembra Maksātnespējas likuma 138. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. un 105. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Maksātnespējas likums, kuru Saeima pieņēma 2007. gada 1. novembrī, (turpmāk – Maksātnespējas likums) stājās spēkā 2008. gada 1. janvārī un bija spēkā līdz 2010. gada 31. oktobrim.

Šā likuma 138. pants noteica: „Lēmumu par bankrota procedūras pabeigšanu pieņem noslēguma kreditoru sapulce ne vēlāk kā mēnesi pēc bankrota procedūras pasākumu izpildes. Lēmums par bankrota procedūras pabeigšanu ir pieņemts, ja par to nobalso vairāk nekā puse klātesošo balsstiesīgo kreditoru.”

Šobrīd spēkā esošo Maksātnespējas likumu (turpmāk – 2010. gada Maksātnespējas likums) Saeima pieņēma 2010. gada 26. jūlijā, un tas stājās spēkā 2010. gada 1. novembrī.

2. Pieteikuma iesniedzēja – akciju sabiedrība „Danske Bank”
(turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) – lūdz Satversmes tiesu atzīt Maksātnespējas likuma 138. pantu (turpmāk – apstrīdētā norma) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92. un 105. pantam.

1998. gadā divas fiziskās personas kļuva par Pieteikuma iesniedzējas klientiem. Laikā no 2000. gada līdz 2003. gadam Pieteikuma iesniedzēja šīm personām piešķīrusi aizdevumus, kas vēlāk pārjaunoti par aizdevumiem divām sabiedrībām ar ierobežotu atbildību, kuru īpašnieki bija minētās fiziskās personas. Periodā no 2008. gada līdz 2009. gadam aizdevumu termiņi esot pagarināti un aizdevumi restrukturizēti, konsolidējot 13 atsevišķus aizdevumus divos korporatīvos un divos privātos aizdevumos. Aizdevumi bijuši nodrošināti ar komercķīlu un vairākām hipotēkām. 2010. gadā uzsākti komersantu maksātnespējas procesi. Pieteikuma iesniedzēja vērsusies Satversmes tiesā saistībā ar vienu no šiem maksātnespējas procesiem.

Maksātnespējas procesa administrators (turpmāk – administrators) neesot atzinis Pieteikuma iesniedzēju par maksātnespējīgā komersanta kreditoru, savukārt tiesa noraidījusi sūdzību par šo administratora lēmumu. Pieteikuma iesniedzēja vērsusies tiesā vispārējā kārtībā ar prasību atzīt to par nodrošināto kreditoru. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija šo prasību apmierinājusi, taču spriedums neesot stājies spēkā, jo administrators spriedumu pārsūdzējis. Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējai neesot bijis tiesību piedalīties maksātnespējīgā komersanta kreditoru sapulcē, kurā saskaņā ar apstrīdēto normu tika apstiprināta bankrota procedūras pabeigšana. Savukārt pēc bankrota procedūras pabeigšanas maksātnespējīgais komersants esot izslēgts no komercreģistra un beidzis pastāvēt kā tiesību subjekts. Tādējādi Pieteikuma iesniedzēja zaudējusi iespēju tikt atzītai par bankrotējušā komersanta nodrošināto kreditoru.

Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka apstrīdētā norma ierobežo tiesības uz efektīva tiesas procesa pieejamību un tiesības uz tiesas sprieduma efektīvu izpildi, proti, noved pie neattaisnojama Satversmes 92. panta pirmā teikuma pārkāpuma, jo pieļauj maksātnespējas procesa pabeigšanu, pirms atrisināts tiesiskais strīds par personas atzīšanu par nodrošināto kreditoru.

No apstrīdētās normas izrietošais pamattiesību ierobežojums esot noteikts ar likumu, un tam esot leģitīms mērķis – citu personu tiesību

aizsardzība. Tomēr Pieteikuma iesniedzēja ierobežojumu uzskata par nesamērīgu un norāda, ka maksātnespējas procesa efektivitāte varot tikt nodrošināta ar citiem, tiesības uz taisnīgu tiesu mazāk ierobežojošiem līdzekļiem.

Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka apstrīdētā norma neatbilst arī Satversmes 105. pantam. Lai gan formāli varot šķist, ka maksātnespējīgā komersanta kreditoriem ir nodrošinātas tiesības tiesas ceļā tikt atzītiem par nodrošinātajiem kreditoriem un tādējādi aizsargāt savas īpašuma tiesības, pēc būtības apstrīdētā norma šādas tiesības liedzot. Tādējādi tiekot ierobežotas Pieteikuma iesniedzējas tiesības tiesas ceļā panākt savu īpašuma tiesību aizsardzību.

Pēc iepazīšanās ar lietas materiāliem Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka nepiekrīt Saeimas atbildes rakstā un vairāku pieaicināto personu viedokļos norādītajam, ka pastāv iespēja nelemt par bankrota procedūras pabeigšanu, pirms tiesā ir atrisināts strīds starp parādnieku un kreditoru, kura prasījums maksātnespējas procesā nav ticis atzīts. Pirmkārt, kreditoru sapulce neesot ieinteresēta pieņemt tādu lēmumu, kas samazinātu vai pat izslēgtu iespēju jau atzītajiem kreditoriem atgūt savus līdzekļus. Otrkārt, Maksātnespējas likums un Civilprocesa likums (turpmāk – CPL) nosakot striktus termiņus un administratora pienākumu pēc bankrota procedūras pasākumu izpildes sasaukt kreditoru sapulci, bet pēc kreditoru sapulces lēmuma pieņemšanas iesniegt tiesā pieteikumu par maksātnespējas procesa lietas izbeigšanu. Turklāt administrators esot tā pati persona, kas sākotnēji atteikusies atzīt kreditora prasījumu, tātad viņam nevarot būt neatkarīgs un objektīvs viedoklis jautājumā par neatzītā kreditora uzsāktās tiesvedības noslēgšanos. Treškārt, arī tiesai likumdevējs neesot atstājis rīcības brīvību nepieņemt lēmumu par maksātnespējas procesa izbeigšanu gadījumos, kad joprojām notiek tiesvedība par vēl kādas personas atzīšanu par kreditoru.

Pieteikuma iesniedzēja arī uzskata, ka personas tiesības vērsties tiesā ar prasību atzīt to par nodrošināto kreditoru nedrīkst tikt ierobežotas, ja tiesa, skatot sūdzību par administratora rīcību, nav konstatējusi strīdu par tiesībām. Maksātnespējas procesa ietvaros neesot iespējams risināt strīdus par kreditoru sastāvu, šādi strīdi esot jārisina prasības kārtībā. Turklāt neviena tiesību norma nenosakot, ka kreditors zaudē savas prasījuma tiesības pret maksātnespējīgo sabiedrību pēc tam, kad tiesa noraida kreditora sūdzību par administratora lēmumu un nekonstatē strīdu par tiesībām.

Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka ne tikai atsevišķs kreditors, bet arī visa uzņēmējdarbības vide neko negūst no tā, ka vienīgi daļai kreditoru ir iespēja panākt savu prasījumu apmierinājumu. Šāds regulējums radot ievērojamu uzņēmējdarbības risku un nenoteiktību par to, vai iespējamam kreditoram tiks vai netiks dota iespēja maksātnespējas procesā iesniegt savu kreditora prasījumu.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. un 105. pantam.

Saeima norāda, ka apstrīdētās normas mērķis ir paredzēt maksātnespējas procesa izbeigšanas nosacījumus un tā ir piemērota leģitīma mērķa sasniegšanai, jo nodrošina maksātnespējas procesa drīzāku pabeigšanu. Proti, maksātnespējīgo komersantu aktīvi tiekot ātri ievirzīti atpakaļ ekonomiskajā apritē, tiekot samazināts komersantu, kā arī šo komersantu darbinieku un klientu risks sadarboties ar maksātnespējīgu partneri, jo maksātnespējīgie partneri tiekot ātri izslēgti no aprites. Maksātnespējīgā komersanta kreditoriem, drīzāk gūstot savu prasījumu apmierinājumu, esot mazāks risks pašiem kļūt maksātnespējīgiem.

Saeima nepiekrīt Pieteikuma iesniedzējas viedoklim par to, ka iespējami saudzējošāki līdzekļi maksātnespējas procesa efektivitātes nodrošināšanai.

Lai gan Maksātnespējas likums skaidri nosakot katras personas – administratora, kreditoru sapulces, tiesas – rīcību konkrētā situācijā, Saeima norāda uz to iespējamo rīcības brīvību. Pirmkārt, kreditoru sapulce varot nepieņemt lēmumu par bankrota procedūras pabeigšanu, ja par to nenobalso kreditoru vairākums. Otrkārt, administrators varot neiesniegt tiesā pieteikumu par maksātnespējas procesa izbeigšanu, kamēr nav stājies spēkā galīgais nolēmums par personas atzīšanu vai neatzīšanu par nodrošināto kreditoru. Treškārt, tiesai, lemjot par maksātnespējas procesa izbeigšanu, esot jāizvērtē iesniegtais pieteikums un pierādījumi. Tiesa varot pieņemt arī nolēmumu, ar kuru maksātnespējas process netiek izbeigts.

Saeima uzskata, ka spēkā esošais normatīvais regulējums personai nodrošina pietiekamas tiesiskās aizsardzības iespējas.

Tā kā apstrīdētā norma, pēc Saeimas ieskata, pieļauj dažādus rīcības modeļus, tostarp arī tādus, kas dod Pieteikuma iesniedzējai iespēju panākt sev vēlamo risinājumu, Pieteikuma iesniedzējas argumenti par iespējamo

pamattiesību aizskārumu vairāk attiecoties uz apstrīdētās normas piemērošanu konkrētajā maksātnespējas procesā.

Saeima norāda, ka šajā lietā jāņem vērā administratora rīcība konkrētajā maksātnespējas procesā. Proti, administratoram, pienācīgi pildot savus, respektīvi, par maksātnespējas procesa likumīgu un efektīvu norisi atbildīgās amatpersonas pienākumus, kā arī ievērojot visus CPL un Maksātnespējas likumā noteiktos principus, vajadzējis sagaidīt apelācijas instances tiesas nolēmumu vai arī atsaukt apelācijas sūdzību.

Atbildes rakstā norādīts, ka neatzītā kreditora tiesību aizskārumš tomēr ir mazāks par aizskārumu, kāds varētu rasties pārējiem kreditoriem un visai uzņēmējdarbības videi, ja likumdevējs būtu paredzējis, ka maksātnespējas process netiek izbeigts, kamēr nav atrisināti visi iespējamie strīdi ar parādnieku. Apstrīdētā norma esot vērsta uz to, lai nodrošinātu ātru un efektīvu maksātnespējas procesu, tādējādi aizsargājot visas sabiedrības intereses.

4. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. un 105. pantam. Apstrīdētā norma pēc būtības neskarot nedz tiesības uz taisnīgu tiesu – jo galīgo lēmumu par maksātnespējas procesa izbeigšanu pieņem tiesa, nedz arī tiesības uz īpašumu – jo apstrīdētā norma nerisina jautājumu par mantas sadali. Likumdevēja mērķis esot bijis radīt tādu pārskatāmu un paredzamu regulējumu, kas nodrošinātu ātru un efektīvu kreditoru kopuma interešu aizsardzību.

Tieslietu ministrijas viedoklī norādīts, ka visas no maksātnespējas procesa izrietošās sekas un tiesības, tai skaitā tiesības pretendēt uz kreditora prasījuma apmierinājumu, rodas tikai tad, kad tiek pasludināts maksātnespējas process. Šajā procesā parādnieka manta tiek sadalīta pēc principa – iespēju robežās, kaut daļēji apmierināt visus kreditoru prasījumus. Līdz ar to atsevišķa kreditora prasījums netiekot skatīts kā prioritāte, īpaši tad, ja šā kreditora prasījuma apmierināšanas rezultātā pārējie kreditori saņemtu mazāk.

Tieslietu ministrija uzskata, ka Pieteikuma iesniedzēja savu interešu aizsardzībai izmantojusi mehānismu, kas neietilpst likumdevēja paredzētajā kreditora interešu aizsardzības sistēmā maksātnespējas procesa ietvaros. Tiesvedība ārpus maksātnespējas procesa ierobežojot iespēju nodrošināt minētā procesa efektivitāti, tāpēc neesot pieļaujama. Maksātnespējas procesā kreditoru prasījumi nevarot tikt apmierināti pilnībā, tāpēc esot svarīgi noteikt atzīstamos kreditoru prasījumus, to apmierināšanas secību un prioritātes.

Tieslietu ministrija izsaka viedokli, ka, ņemot vērā pašreizējo tiesu noslodzi, tiesu lomas palielināšana maksātnespējas procesā nav vēlama, jo tādējādi samazinātos maksātnespējas procesa efektivitāte. Tas negatīvi ietekmētu uzņēmējdarbības vidi, investīciju piesaisti un sabiedrību kopumā. Turklāt kreditors varot savas intereses aizsargāt arī ar Maksātnespējas likumā paredzētā administratora atbildības mehānisma palīdzību.

Tāpat Tieslietu ministrija norāda, ka Maksātnespējas likums neparedz konkrētus termiņus bankrota procedūras ietvaros veicamajām darbībām, izņemot apstrīdētajā normā noteikto termiņu noslēguma kreditoru sapulces sasaukšanai. Likums neizslēdzot zināmu kreditoru sapulces, administratora un tiesas rīcības brīvību.

Tieslietu ministrija atzīst, ka Pieteikuma iesniedzēja tiek nostādīta nelabvēlīgākā situācijā salīdzinājumā ar citiem kreditoriem, ja tiesas spriedums par Pieteikuma iesniedzējas atzīšanu par nodrošināto kreditoru nav izpildāms. Tomēr šāds regulējums esot samērīgs un nepieciešams leģitīmā mērķa sasniegšanai. Turklāt Pieteikuma iesniedzējai kā kredītiestādei arī vajadzējis izvērtēt visus iespējamus darījuma riskus.

5. Pieaicinātā persona – Latvijas Republikas tiesībsargs (turpmāk – Tiesībsargs) – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. un 105. pantam un Pieteikuma iesniedzējas pamattiesību aizskārumu radījusi nevis pati apstrīdētā norma, bet tās piemērošana. Maksātnespējas procesa ietvaros tiek nodrošināta tiesas kontrole, un Pieteikuma iesniedzēja izmantojusi iespēju pārsūdzēt administratora lēmumu un lūgt Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētāju un ģenerālprokuroru iesniegt protestu. Savukārt, vēršoties tiesā vispārējā kārtībā ar identisku prasību atzīt to par nodrošināto kreditoru, Pieteikuma iesniedzēja esot radījusi tiesu sistēmai papildu slodzi – tieši to, ko likumdevējs centies novērst, citastarp pieņemot apstrīdēto normu.

Tiesībsargs piekrīt Pieteikuma iesniedzējas viedoklim, ka tiesības uz īpašumu var tikt aizskartas gadījumā, kad vispārējās jurisdikcijas tiesā ir celta prasība par atzīšanu par nodrošināto kreditoru, bet pirms tās izlemšanas tiek izbeigta maksātnespējas procesa lieta. Tomēr Tiesībsargs norāda, ka minētais aizskārumu ir atzīstams par samērīgu, ja ņem vērā aizskārumu, kāds varētu rasties pārējiem kreditoriem un visai uzņēmējdarbības videi. Pēc Tiesībsarga ieskata, samēra nebūtu tad, ja likumdevējs būtu paredzējis, ka maksātnespējas process netiek izbeigts, kamēr nav atrisināti visi iespējamie ar parādnieku

saistītie strīdi ārpus maksātnespējas procesa. Maksātnespējas procesa mērķis esot visu kreditoru interešu aizsardzība parādnieka ierobežotas maksātspējas vai maksātnespējas gadījumā.

6. Pieaicinātā persona – valsts aģentūra „Maksātnespējas administrācija” (turpmāk – Maksātnespējas administrācija) – norāda, ka Maksātnespējas likuma regulējums vērsts uz to, lai maksātnespējas procesā noskaidrotu katra kreditora prasījuma pamatotību un apzinātu visus maksātnespējīgā komersanta kreditorus, kuriem ir tiesības piedalīties maksātnespējas procesā. Dažkārt bankrota procedūra tiek pabeigta, pirms stājies spēkā galīgais tiesas nolēmums citā prasības tiesvedības procesā par iespējamā kreditora tiesību apjomu pret maksātnespējīgo personu. Taču šādā gadījumā daļa kreditoru (atzītie) saņemot sava prasījuma apmierinājumu lielākā apmērā, savukārt citi kreditori (neatzītie, par kuru prasījumiem risinās strīds tiesā) sava prasījuma apmierinājumu nesaņemot vispār. Šādu pieeju nevarot atzīt par kreditoru kopuma intereses aizsargājošu.

Kreditoru kopuma intereses tiek aizsargātas tikai tad, ja visiem kreditoriem ir nodrošinātas vienlīdzīgas tiesības saņemt sava prasījuma apmierinājumu. Nevarot runāt par bankrota procedūras pasākumu pilnīgu izpildi un pilnvērtīgu kreditoru kopuma interešu aizsardzību maksātnespējas procesā, ja šajā kopumā netiek ietverti visi kreditori, proti, ja tiesā vēl tiek risināts strīds par kreditora prasījuma pamatotību. Kreditoru loka noskaidrošana esot būtisks maksātnespējas procesa, kā arī bankrota procedūras jautājums. Ja ir strīds par kreditora prasījuma atzīšanu, tad Maksātnespējas likuma 137. pantā noteikto bankrota procedūras pasākumu – kreditoru prasījumu apmierināšana – nemaz neesot iespējams veikt, jo nav zināmi nedz visi kreditori, nedz arī precīza proporcija, kādā parādnieka naudas līdzekļi sadalāmi katra kreditora prasījuma apmierināšanai. Tomēr tad, kad visi kreditora tiesību aizsardzības līdzekļi izsmelti, persona zaudējot kreditora statusu konkrētā maksātnespējas procesa ietvaros. Neatzītie kreditori savas intereses varot aizsargāt Maksātnespējas likuma 28. un 29. pantā noteiktajā kārtībā, ceļot tiesā prasību pret administratoru par zaudējumiem, kurus tas nodarījis.

Maksātnespējas administrācija uzskata, ka Maksātnespējas likums ļauj administratoram sagaidīt galīgo tiesas nolēmumu prasības tiesvedības procesā par iespējamā kreditora tiesību apjomu pret maksātnespējīgo personu un tikai

tad apstrīdētajā normā noteiktajā kārtībā sasaukt kreditoru sapulci, lai tā lemtu par parādnieka bankrota procedūras pabeigšanu. Administratoram vajagot izvairīties no tādu darbību veikšanas maksātnespējas procesā, kuru rezultātā kādam var tikt nodarīti zaudējumi.

Maksātnespējas administrācija arī norāda, ka administratoram, iesniedzot tiesā pieteikumu par juridiskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu, esot jāinformē tiesa par maksātnespējas procesa jautājumiem, kuros nav panākts galīgais noregulējums, piemēram, iesniegumā jānorāda, ka maksātnespējas procesā nav līdz galam apzināts viss kreditoru loks, jo strīds par atsevišķu kreditoru prasījumu pamatotību vēl tiek skatīts tiesā ārpus konkrētā maksātnespējas procesa. Savukārt tiesai, pieņemot lēmumu par maksātnespējas procesa izbeigšanu, būtu jāvērtē, vai nav kādu būtisku apstākļu, kas liedz šādu lēmumu pieņemt.

7. Pieaicinātā persona – biedrība „Latvijas Sertificēto maksātnespējas procesa administratoru asociācija” (turpmāk – Administratoru asociācija) – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. un 105. pantam. Saskaņā ar bankrota procedūras būtību administratora pienākums esot veikt visas likumā noteiktās darbības, lai atgūtu un atsavinātu parādnieka mantu ar mērķi pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus.

Likumdevējs esot paredzējis pietiekami efektīvu kreditora tiesību aizsardzības mehānismu gadījumiem, kad administrators kreditora pieteikto prasījumu ir noraidījis. Šī kārtība nodrošinot arī kreditora īpašuma tiesību aizsardzību.

Administratoru asociācija norāda, ka Pieteikuma iesniedzējas kā kreditora prasījumu ir izvērtējis gan administrators, gan arī Rīgas pilsētas Centra rajona tiesa, izskatot sūdzību par administratora lēmumu. Tātad šis prasījums esot izvērtēts un noraidīts arī ar tiesas nolēmumu, kas stājies likumīgā spēkā un nav pārsūdzams.

Maksātnespējas likums paredzot īpašu kārtību, kādā tiek pieņemts lēmums par kreditora prasījuma atzīšanu un kādā kreditors iegūst kreditora statusu maksātnespējas procesā. Likumdevējs esot nodrošinājis, lai līdz brīdim, kad varētu tikt pabeigta bankrota procedūra, jautājums par kreditora prasījuma atzīšanu vai noraidīšanu būtu izlemts ar tiesas nolēmumu un būtu skaidri zināms kreditoru sastāvs un to prasījumu apmērs. Pēc Administratoru

asociācijas viedokļa, Pieteikuma iesniedzējas rīcība, vēršoties ar prasību Rīgas apgabaltiesā un lūdzot to atzīt par maksātnespējīgā komersanta nodrošināto kreditoru, ir pretrunā ar Maksātnespējas likumā un Civilprocesa likumā noteikto kārtību.

Apstrīdētās normas mērķis esot panākt ātrāku maksātnespējas procesa norisi un drīzāku pabeigšanu gadījumos, kad bankrota procedūras ietvaros ir veiktas visas likumā noteiktās darbības, un tādējādi nodrošināt līdzekļu atgriešanos komerciesiskajā apritē, kreditoru prasījumu apmierināšanu pēc iespējas ātrāk, kā arī veicināt tautsaimniecības attīstību. Ja bankrota procedūru būtu iespējams pabeigt tikai pēc visu strīdu izskatīšanas tiesā, tiktu ierobežotas pārējo, respektīvi, to kreditoru tiesības, par kuru prasījumiem strīda nav. Turklāt, maksātnespējas procesam turpinoties, turpinātu pieaugt arī tā izmaksas, kas sedzamas pirms kreditoru prasījumiem, un tādējādi samazinātos kreditoriem izmaksājamās summas.

Attiecībā uz apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 105. pantam Administratoru asociācija norāda, ka, slēdzot civiltiesiskus darījumus, to dalībnieki vienmēr uzņemas risku, kas saistīts ar attiecīgā darījuma izpildi, citastarp uzņemas arī zaudējumu risku. Turklāt maksātnespējas procesa ietvaros kreditoru prasījumi esot sedzami tikai no bankrota procedūras ietvaros atgūtajiem līdzekļiem, līdz ar to varot izveidoties tāda situācija, ka kreditoru prasījumi var tikt apmierināti tikai daļēji vai arī nemaz netikt apmierināti.

8. Pieaicinātā persona – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes lektors Gaidis Bērziņš – izsaka viedokli, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. un 105. pantam. Līdzīgs regulējums bijis agrāk likumā „Par uzņēmumu un uzņēmējsabiedrību maksātnespēju” un esot arī 2010. gada Maksātnespējas likumā.

Apstrīdētā norma esot vērsta uz Maksātnespējas likuma 1. pantā minētā mērķa sasniegšanu, proti, veicināt maksātnespējas subjekta maksātspējas atjaunošanu un aizsargāt kreditoru intereses parādnieka ierobežotas maksātspējas vai maksātnespējas gadījumā. No šā mērķa nepārprotami izrietot tas, ka maksātnespējas procesa ietvaros kreditoru kopējās intereses ir stādāmas augstāk par atsevišķu kreditoru interesēm.

Maksātnespējas likuma 26. panta otrajā daļā noteiktais administratora pienākums nodrošināt likumīgu un efektīvu maksātnespējas procesa gaitu esot vispārīgs, nenoteikts jēdziens jeb ģenerālklausula, kas piešķirot

administratoram deleģējumu šo tiesību normu saprātīgi konkretizēt un tiesību sistēmas ietvaros piepildīt ar saturu.

G. Bērziņš norāda, ka Maksātnespējas likuma 83. panta otrā daļa un apstrīdētā norma uzliek administratoram par pienākumu sasaukt noslēguma kreditoru sapulci ne vēlāk kā mēnesi pēc bankrota procedūras pasākumu izpildes. Savukārt tiesa, lemjot par maksātnespējas procesa izbeigšanu, varot pieņemt arī lēmumu, ar kuru process netiek izbeigts.

G. Bērziņš uzskata, ka maksātnespējas procesa ietvaros tiek nodrošināta daudzpakāpju sistēma procesā iesaistīto personu, tostarp kreditoru, tiesību aizsardzībai un līdz ar to apstrīdētā norma sasniedz leģitīmo mērķi.

G. Bērziņš izsaka viedokli, ka Pieteikuma iesniedzēja pēc būtības vēlas, lai apstrīdētā norma *expressis verbis* paredzētu, ka lēmumu par bankrota procedūras pabeigšanu nevar pieņemt, kamēr vispārējās jurisdikcijas tiesā turpinās tiesvedība par personas atzīšanu par kreditoru attiecīgajā maksātnespējas procesā. Šādas normas pieņemšana apdraudētu maksātnespējas procesa raitumu un efektivitāti, jo procesu nebūtu iespējams izbeigt pat tādā gadījumā, ja strīds par konkrēta kreditora prasījuma apmēru nav samērojams ar atzīto kreditoru prasījumu apmēru. Turklāt Pieteikuma iesniedzējai kā kredītiestādei esot iespējas un pat pienākums izvērtēt iespējamus darījuma riskus un to iestāšanās sekas.

9. Pieaicinātā persona – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes lektors Aigars Strupiņš – izsaka viedokli, ka Pieteikuma iesniedzējas pamattiesību aizskārums radies nevis tādēļ, ka apstrīdētā norma nebūtu konstitucionāla, bet gan tādēļ, ka tā aplami interpretēta un piemērota.

A. Strupiņš norāda, ka bankrota procedūru nevar likumīgi atzīt par izpildītu situācijā, kad pret maksātnespējīgo parādnieku ir civilprocesuālā kārtībā celta prasība, kuras priekšmets ir tieši saistīts ar konkrēto maksātnespējas procesu un kura nav izskatīta likumā paredzētajā kārtībā. Šāds slēdziens izrietot no bankrota procedūras mērķa – pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus.

A. Strupiņš uzskata, ka maksātnespējas procesa efektivitātes principa nozīmi nedrīkst pārvērtēt. Pirmkārt, speciālajam nozares principam nevarot piešķirt lielāku svaru kā vispārīgajiem tiesību principiem un pamattiesībām – tiesiskumam, tiesiskajai drošībai, tiesībām uz īpašumu. Otrkārt, tādu privāttiesību fundamentālo principu kā tiesiskā drošība un īpašuma tiesības

graušana procesa ātruma vārdā nodarītu tautsaimniecībai un sabiedrībai lielāku kaitējumu nekā atsevišķi ilgāki maksātnespējas procesi. Ja tas tiktu atzīts par pieļaujamu, tad zustu jebkāda hipotēku un hipotēkas līgumu jēga, jo no tiem varētu izvairīties maksātnespējas ceļā. Treškārt, likums neaizliedzot kreditoru prasījumu pakāpenisku apmierināšanu pa daļām, ja maksātnespējas process ievelkas. Tādēļ neesot nekādu ierobežojumu tam, ka parādnieka mantas daļa, par kuru nav strīda, ātri atgriežas ekonomiskajā apritē. Savukārt strīdus mantu nedrīkstot atsavināt, līdz strīdu izšķir tiesa. Šo viedokli apstiprinot arī Maksātnespējas likuma normas, kas paredz nodrošinātā kreditora īpašo statusu, sevišķi šā likuma 57. pants, kas nodrošinātajam kreditoram liedz iesniegt maksātnespējas pieteikumu, jo viņam šāds process nav nepieciešams, proti, viņam ir nodrošinājums, kas garantē prasījuma apmierināšanu.

A. Strupišs norāda, ka no vispārējā komercietiskā regulējuma izriet arī princips, ka juridiskā persona nevar tikt likvidēta, iekams tā nav apmierinājusi visus kreditoru prasījumus vai kamēr notiek tiesvedība par šiem prasījumiem.

Viedokļa autors uzsver, ka hipotēka tiek uzskatīta par visdrošāko prasības nodrošinājuma līdzekli privāttiesībās. Tā tiek nodrošināta ar vairākiem hipotēkas institūta principiem, kā, piemēram, brīvprātības principu, publiskuma principu, atpazīstamības principu, nedalāmības principu. Līdz ar to jebkura iespēja padarīt hipotēkas institūtu mazāk drošu nozīmējot būtisku tiesiskās drošības principa nozīmes samazināšanu privāttiesību sistēmā un kopumā negatīvu ietekmi uz privāttiesisko apgrozību valstī.

Secinājumu daļa

10. Maksātnespējas likums bija spēkā no 2008. gada 1. janvāra līdz 2010. gada 31. oktobrim. Taču 2010. gada Maksātnespējas likuma pārejas noteikumu 5. punkts noteic, ka tiesiskās aizsardzības procesos un maksātnespējas procesos, kuri uzsākti laika posmā no 2008. gada 1. janvāra līdz 2010. gada 31. oktobrim, tiek piemērotas minētajā laika posmā spēkā esošā Maksātnespējas likuma normas un uz tā pamata izdotie normatīvie akti. Arī CPL pārejas noteikumu 46. punkts paredz, ka juridiskās personas maksātnespējas procesam, kas uzsākts līdz 2010. gada 31. oktobrim, piemēro šā likuma 46.¹ nodaļu redakcijā, kas bija spēkā līdz minētajam datumam.

Maksātnespējas process, kura ietvaros Pieteikuma iesniedzēja netika atzīta par nodrošināto kreditoru, tika uzsākts ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2010. gada 23. februāra lēmumu, par maksātnespējas iestāšanās dienu nosakot 2010. gada 8. februāri (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 27.–28. lpp.*). Tādējādi Satversmes tiesa šajā lēmumā atsauksies uz tiesību normām, kas bija spēkā attiecīgajā periodā.

11. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu un 17. panta pirmās daļas 11. punktu persona var iesniegt Satversmes tiesā pieteikumu par likuma atbilstību Satversmei pamattiesību aizskāruma gadījumā, tas ir, kā konstitucionālo sūdzību. Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmā daļa noteic, ka „konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt ikviens persona, kura uzskata, ka tai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai”, bet sestās daļas 1. punkts prasa pamatot apgalvojumu, ka ir aizskartas pieteikuma iesniedzējam Satversmē noteiktās pamattiesības.

Satversmes tiesa ir norādījusi, ka „saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmo daļu un sestās daļas 1. punktu konstitucionālās sūdzības gadījumā ir svarīgi noskaidrot, vai tiešām ir aizskartas pieteikuma iesniedzējam Satversmē noteiktās pamattiesības” (*Satversmes tiesas 2009. gada 15. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2008-36-01 9. punkts*).

Pieteikumā lūgts izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 92. un 105. pantam. Līdz ar to Satversmes tiesai jāizvērtē, vai apstrīdētā norma ierobežo Pieteikuma iesniedzējas minētās pamattiesības.

12. Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam, kas nosaka: „Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.”

Analizējot Satversmes 92. panta pirmo teikumu, Satversmes tiesa ir atzinusi, ka tajā minētais jēdziens „taisnīga tiesa” ietver divus aspektus, proti, taisnīga tiesa kā neatkarīga tiesu varas institūcija, kas izskata lietu, un taisnīga tiesa kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs process, kurā šī lieta tiek izskatīta. Satversmes 92. pants paredz valstij gan pienākumu izveidot attiecīgu tiesu institūciju sistēmu, gan arī pienākumu pieņemt procesuālās normas, atbilstoši kurām tiesa lietas izskatītu kārtībā, kas nodrošinātu šo lietu taisnīgu un objektīvu izspiešanu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2002. gada 5. marta*

sprieduma lietā Nr. 2001-10-01 secinājumu daļas 2. punktu un 2007. gada 11. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2006-28-01 9. punktu).

Tiesības uz taisnīgu tiesu nozīmē arī to, ka personai ir tiesības uz pieeju tiesai. Valstij ir pienākums izveidot neatkarīgas un objektīvas tiesas un pienākums nodrošināt virkni procesuālo garantiju, tāpēc pamatota ir prasība, lai personām tiktu nodrošināta pieeja tiesai un tās varētu izmantot šīs garantijas. Kā Satversmes tiesa jau ir norādījusi, tad iztiesāšanas procesa taisnīgumam nebūtu nozīmes, ja netiktu nodrošināta šā procesa pieejamība (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2003. gada 27. jūnija sprieduma lietā Nr. 2003-04-01 secinājumu daļas 1.1. punktu, 2005. gada 17. oktobra sprieduma lietā Nr. 2005-07-01 6. punktu un 2006. gada 14. marta sprieduma lietā Nr. 2005-18-01 8. punktu).*

Satversmes tiesa arī secinājusi, ka personas pamattiesību aizsardzība ir viens no demokrātiskas valsts nozīmīgākajiem pienākumiem un valstij jānodrošina efektīva aizsardzība ikvienai personai, kuras tiesības vai likumiskās intereses ir aizskartas (*sk. Satversmes tiesas 2001. gada 5. decembra sprieduma lietā Nr. 2001-07-0103 secinājumu daļas 1. punktu).* Tāpēc personas tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšana ir līdzeklis šā mērķa sasniegšanai, jo tieši no šo tiesību pienācīgas nodrošināšanas ir atkarīga arī citu personas pamattiesību aizsardzība (*sk. Satversmes tiesas 2006. gada 14. marta sprieduma lietā Nr. 2005-18-01 10. punktu un 2012. gada 20. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2011-16-01 9. punktu).*

13. Satversmes 105. pants nosaka: „Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību.”

Satversmes tiesa ir secinājusi, ka Satversmes 105. pants paredz visaptverošu mantiska rakstura tiesību garantiju un neaprobežojas vienīgi ar īpašuma tiesībām. Ar „tiesībām uz īpašumu” saprotamas visas mantiska rakstura tiesības, kuras tiesīgā persona var izlietot par labu sev un ar kurām tā var rīkoties pēc savas gribas, piemēram, īpašums, ķīlas tiesības, saistībtiesiski prasījumi, kas pamatoti ar līgumu vai deliktu u. c. (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 20. aprīļa lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2009-100-03 8.2. punktu).*

14. No konstitucionālās sūdzības izriet, ka Pieteikuma iesniedzēja faktiski apstrīd Maksātnespējas likuma 138. panta pirmo teikumu, proti, to, ka lēmumu par bankrota procedūras pabeigšanu pieņem noslēguma kreditoru sapulce ne vēlāk kā mēnesi pēc bankrota procedūras pasākumu izpildes.

14.1. Pieteikuma iesniedzēja ar administratora lēmumu netika atzīta par nodrošināto kreditoru tās parādnieka maksātnespējas procesā, turklāt tiesa noraidīja Pieteikuma iesniedzējas sūdzību par šo administratora lēmumu. Tiesa arī nekonstatēja, ka starp Pieteikuma iesniedzēju un parādnieku pastāvētu strīds par tiesībām, un nenoteica laiku prasības celšanai tiesā vispārējā kārtībā. Tomēr Pieteikuma iesniedzēja prasību tiesā cēla pēc savas iniciatīvas, un pirmās instances tiesa tās pieteikumu apmierināja, nosakot Pieteikuma iesniedzējai nodrošinātā kreditora statusu. Šis spriedums nestājās spēkā, jo tas tika pārsūdzēts. Pirms lieta tika izskatīta apelācijas instances tiesā, noslēguma kreditoru sapulce, pamatojoties uz apstrīdēto normu, nolēma pabeigt bankrota procedūru. Tādējādi maksātnespējīgais komersants tika likvidēts, bet strīds starp to un Pieteikuma iesniedzēju palika līdz galam neizskatīts.

Satversmes tiesa secina, ka apstrīdētā norma netika tieši piemērota Pieteikuma iesniedzējai. Tomēr apstrīdētajā normā noteiktais, proti, ka lēmums par bankrota procedūru jāpieņem ne vēlāk kā mēnesi pēc bankrota procedūras pabeigšanas, Pieteikuma iesniedzējai atņēma jebkādu iespēju panākt sava prasījuma apmierinājumu arī tādā gadījumā, ja apelācijas instances tiesa būtu atstājusi negrozītu pirmās instances tiesas spriedumu, ar kuru Pieteikuma iesniedzēja bija atzīta par nodrošināto kreditoru.

14.2. Saeima un pieaicinātās personas izteikušas dažādus viedokļus par apstrīdēto normu un tās piemērošanu. Saeima, Tieslietu ministrija, Tiesībsargs, Maksātnespējas administrācija, Administratoru asociācija un G. Bērziņš uzskata, ka Maksātnespējas likums paredz pietiekami efektīvu iespējamo kreditoru interešu aizsardzības mehānismu un apstrīdētā norma atbilst Satversmes normām. Ja administrators un tiesa neatzīst personu par nodrošināto kreditoru, prasības celšana tiesā vispārējā kārtībā rada papildu slodzi tiesu sistēmai un nav pieļaujama. Savukārt A. Strupišs izsaka viedokli, ka bankrota procedūras pasākumus nevar uzskatīt par izpildītiem, kamēr nav precīzi noskaidrots kreditoru loks un to prasījumu apmērs. Turklāt, kā norāda Saeima, Maksātnespējas administrācija un A. Strupišs, apstrīdētā norma neliedz sagaidīt galīgo tiesas nolēmumu, ar kuru tiek izšķirts strīds starp

iespējamo kreditoru un parādnieku, pirms lēmuma pieņemšanas par bankrota procedūras pabeigšanu. Tādējādi Pieteikuma iesniedzējas pamattiesību aizskārumu radot apstrīdētās normas nepareiza interpretācija un piemērošana (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 191.–193. lpp. un 2. sēj. 1.–3., 7.–8., 56.–57., 64.–66., 73.–79. lpp.*).

14.3. Saskaņā ar Satversmes 85. pantu, kā arī Satversmes tiesas likuma 1. un 16. pantu Satversmes tiesas kompetencē neietilpst vispārējās jurisdikcijas tiesu un citu tiesību normu piemērotāju nolēmumu un sniegtās tiesību normu interpretācijas pārvērtēšana. Savukārt Satversmes tiesas likuma 29. panta 2.¹ daļa un 32. panta otrā daļa paredz, ka Satversmes tiesas nolēmumos sniegtā tiesību normas interpretācija ir obligāta visām valsts un pašvaldību institūcijām (arī tiesām) un amatpersonām, kā arī fiziskajām un juridiskajām personām.

Satversmes tiesa ir secinājusi, ka tās uzdevums nav izlemt to, kā katrā konkrētā gadījumā pareizi interpretējamas vai piemērojamas tiesību normas. Tomēr atsevišķos gadījumos Satversmes tiesai var būt nepieciešams interpretēt tiesību normas: pirmkārt, ja kāda norma tikai konkrētā interpretācijā atbilst vai neatbilst augstāka juridiskā spēka tiesību normām; otrkārt, ja no konkrētu normu interpretācijas ir atkarīgas prasījuma robežas Satversmes tiesas lietā vai personas tiesības iesniegt konkrēto pieteikumu; treškārt, citos gadījumos, kad tas nepieciešams Satversmes tiesas procesa ietvaros (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 4. janvāra sprieduma lietā Nr. 2004-16-01 17. punktu un 2008. gada 9. septembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2008-10-01 9.2. punktu*).

Satversmes tiesa var iesaistīties kāda tiesību jautājuma izlemšanā tad, ja nepastāv vai jau ir pilnībā izmantoti visi citi tiesību sistēmā pieejamie līdzekļi, lai atrisinātu tiesisko strīdu, un tā konkrētās tiesību normas ietvaros ir atzīstama vienīgi par galīgo tiesību aizsardzības instanci. Par minētajiem līdzekļiem uzskatāma arī tāda tiesību normu interpretācija un piemērošana, kas novērš radušos vai iespējamo kādas tiesību normas neatbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 11. jūnija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2010-11-01 6. punktu un 2011. gada 13. decembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2011-15-01 7. punktu*).

Satversmes tiesa arī atzinusi, ka taisnīga rezultāta sasniegšanas interesēs tiesību normas piemērotājam ir pienākums normu iztulkot atbilstoši augstāka juridiskā spēka tiesību normām. Satversmei atbilstoša tiesību normu

piemērošana ietver piemērojamās tiesību normas atrašanu un atbilstošu iztulkošanas metožu izmantošanu, intertemporālās un hierarhiskās piemērojamības izvērtēšanu, judikatūras un tiesību doktrīnas izmantošanu (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 4. janvāra sprieduma lietā Nr. 2004-16-01 17. punktu un 2011. gada 8. marta lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2010-52-03 7. punktu*).

Ievērojot lietā izteiktos atšķirīgos viedokļus, Satversmes tiesa secina, ka tai jāizvērtē, vai Pieteikuma iesniedzējas pamattiesības ierobežojusi apstrīdētā norma *per se* vai tikai tās nepareiza interpretācija un piemērošana. Ja apstrīdētā norma ir interpretēta un piemērota nepareizi, Satversmes tiesai nav pamata izvērtēt šīs normas atbilstību Satversmei.

Satversmes tiesa ir norādījusi: lai noteiktu, vai ir pamats izvērtēt apstrīdēto normu atbilstību Satversmei, nepieciešams noskaidrot to patieso jēgu. Gramatiskā iztulkošanas metode ir tikai pirmā no iztulkošanas metodēm, un nav pareizi vadīties vienīgi pēc tiesību normas vārdiskās jēgas. Iztulkojot tiesību normu pēc gramatiskās metodes, rezultāts nav galīgs, un pēc citu iztulkošanas metožu pielietošanas tas ne vienmēr apstiprinās. Ja tiesību normas pieņēmējs, izsakot savu gribu tekstuāli, to ir izdarījis neprecīzi, jāņem vērā tā patiesā griba (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 22. aprīļa lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2004-25-03 6. punktu*). Tiesību normas mērķi un likumdevēja patieso gribu palīdz atklāt vēsturiskā, sistēmiskā un teleoloģiskā tiesību normu interpretācijas metode. Šo metožu izmantošana ļauj ar piemērojamo tiesību normu sasniegt taisnīgāko un lietderīgāko mērķi (*sk. Satversmes tiesas 2003. gada 4. februāra sprieduma lietā Nr. 2002-06-01 secinājumu daļas 3. punktu*).

Līdz ar to Satversmes tiesai jānoskaidro apstrīdētās normas un citu ar to cieši saistīto tiesību normu mērķis un patiesā jēga.

15. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 1. pantu šā likuma mērķis ir veicināt parādnieka maksātnespējas atjaunošanu un aizsargāt kreditoru kopuma intereses parādnieka ierobežotas maksātnespējas vai maksātnespējas gadījumā. Šā likuma 5. pants noteic, ka maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, lai citastarp aizsargātu kreditoru kopuma intereses, piemērojot bankrota procedūru. Saskaņā ar likuma 130. pantu bankrots ir maksātnespējas procesa stāvokļa risinājums, kas izpaužas kā finansiālo, tiesisko un

organizatorisko pasākumu kopums, kura mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus un likvidēt parādnieku.

Tādējādi gan visa maksātnespējas procesa, gan bankrota procedūras mērķis ir aizsargāt kreditoru intereses un apmierināt to prasījumus pret parādnieku pēc iespējas pilnīgāk.

16. Saskaņā ar apstrīdēto normu un Maksātnespējas likuma 83. panta otro daļu administrators mēneša laikā pēc bankrota procedūras pasākumu izpildes sasauc noslēguma kreditoru sapulci, lai tā pieņemtu lēmumu par bankrota procedūras pabeigšanu. Pēc tam atbilstoši šā likuma 139. panta otrās daļas 5. punktam administrators iesniedz tiesā pieteikumu par maksātnespējas procesa lietas izbeigšanu. Savukārt Maksātnespējas likuma 139. panta trešā daļa un CPL 363.¹³ panta trešā daļa paredz, ka pieteikumam par maksātnespējas procesa lietas izbeigšanu administrators pievieno pierādījumus, kas apliecina, ka bankrota procedūra pabeigta, kā arī attiecīgās kreditoru sapulces lēmumu. Saskaņā ar CPL 363.¹³ panta otrās daļas 5. punktu tiesa izskata pieteikumu par maksātnespējas procesa lietas izbeigšanu, ja pabeigta bankrota procedūra.

Apstrīdētā norma nosaka termiņu – vienu mēnesi pēc bankrota procedūras pasākumu izpildes, un šajā laikā noslēguma kreditoru sapulcei jāpieņem lēmums par bankrota procedūras pabeigšanu. Tādējādi, no vienas puses, apstrīdētajā normā noteikts strikts termiņš, kādā jāsanāk kreditoru sapulcei. Taču, no otras puses, apstrīdētā norma ietver arī vērtējamu jautājumu par to, kad bankrota procedūras pasākumi atzīstami par izpildītiem. Atbilstoši Maksātnespējas likumam par bankrota procedūras pasākumiem uzskatāmi šā likuma 133.–136. pantā paredzētā parādnieka mantas pārdošana un izsole un 137. pantā regulētā maksātnespējas procesa izmaksu un kreditoru prasījumu segšana.

Saeima, tāpat kā vairākas pieaicinātās personas, norāda, ka kreditoru sapulcei, administratoram un tiesai maksātnespējas procesā ir zināma rīcības brīvība, kuru īstenojot bankrota procedūru var pabeigt pēc tam, kad sagaidīts tiesas lēmums attiecībā uz iespējamā kreditora un parādnieka strīdu.

16.1. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 77. panta pirmo un otro daļu kreditoru sapulce ir organizēta kreditoru kopīgas darbības forma, kurā kreditori pieņem lēmumus un kuru vada administrators.

Var piekrist Pieteikuma iesniedzējai, ka kreditoru sapulce nav ieinteresēta paplašināt kreditoru loku, tādējādi samazinot jau atzīto kreditoru iespējas panākt savu prasījumu apmierinājumu. Visticamāk, administratora sasauktā noslēguma kreditoru sapulce pieņemtu lēmumu pabeigt bankrota procedūru, neraugoties uz to, ka nav beigusies tiesvedība attiecībā uz kāda cita iespējamā kreditora prasījumiem. Turklāt laikā, kad tiek sasaukta noslēguma kreditoru sapulce, parādnieka īpašums jau ir atsavināts un iegūtie līdzekļi sadalīti Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā.

16.2. Satversmes tiesa ir secinājusi, ka tiesu varas uzdevums ir nodrošināt, lai, izskatot konkrētu lietu, tiktu garantēta Satversmes normu, likumu un citu normatīvo aktu īstenošana, vispārējo tiesību principu ievērošana, kā arī aizsargātas cilvēka tiesības un brīvības. Tiesiskā valstī tieši vispārējās jurisdikcijas tiesas ir atzīstamas par efektīvāko mehānismu, kas, izvērtējot katru gadījumu individuāli, var konstatēt, vai ir ievērots saprātīgs līdzsvars starp konkrētās personas tiesībām un sabiedrības interesēm (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 13. oktobra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2010-09-01 12. punktu un 2011. gada 13. decembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2011-15-01 7. punktu*).

Civilās tiesvedības būtība izpaužas galvenokārt tādējādi, ka, ievērojot pušu līdztiesības principu, tiek izšķirti to savstarpējie strīdi par aizskartām tiesībām un ar likumu aizsargātām interesēm. Prasības tiesvedības gadījumā tiesa izskata un izlemj lietas par strīdiem un dod objektīvu vērtējumu pušu iesniegtajiem pierādījumiem. Savukārt lietas par juridisko personu maksātnespēju saskaņā ar CPL 251. panta 11. punktu tiek izskatītas sevišķās tiesāšanās kārtībā un tajās nekad nav strīda par tiesībām (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 17. janvāra sprieduma lietā Nr. 2001-08-01 secinājumu daļas 4. punktu*).

CPL 31. nodaļa reglamentē vispārīgos sevišķās tiesāšanās kārtības noteikumus, savukārt 46.¹ nodaļa regulē juridisko personu maksātnespējas procesa lietu norisi tiesā. CPL 258. pants paredz: ja maksātnespējas procesa lietā tiek konstatēts, ka strīds par tiesībām pastāv un tas izšķirams tiesā prasības kārtībā, tiesa tiesvedību aptur līdz strīda izšķiršanai. Šāds tiesas pienākums nav ierobežots attiecībā uz kādu no maksātnespējas procesa stadijām. Arī izvērtējot administratora iesniegto pieteikumu par maksātnespējas procesa izbeigšanu un noslēguma kreditoru sapulces lēmumu par bankrota procedūras pabeigšanu, tiesa var konstatēt, ka pastāv šķēršļi maksātnespējas procesa izbeigšanai, proti,

citā tiesā vēl risinās tiesvedība par strīdu starp iespējamo kreditoru un parādnieku. Citiem vārdiem, tiesa bez rūpīga izvērtējuma un pamatojuma nedrīkst pieņemt lēmumu par maksātnespējas procesa lietas izbeigšanu, pirms citā tiesā ir izskatīts būtisks strīds par tiesībām, īpaši tajos gadījumos, kad iespējamā kreditora prasījums nodrošināts ar hipotēku vai komercķīlu. Tomēr jāņem vērā, ka maksātnespējas procesa lietas neizbeigšana negarantētu iespējamā kreditora prasījuma apmierināšanu, jo pirms bankrota procedūras pabeigšanas maksātnespējīgā komersanta īpašumi parasti jau ir atsavināti un no iegūtajiem līdzekļiem segti atzīto kreditoru prasījumi un maksātnespējas procesa izmaksas.

Tādējādi kreditoru sapulces rīcības brīvība nepieņemt lēmumu par bankrota procedūras pabeigšanu un tiesas rīcības brīvība nepieņemt lēmumu par maksātnespējas procesa lietas izbeigšanu, pirms tiesā izskatīta pēc iespējamā kreditora iniciatīvas celtā prasība pret parādnieku, ir šķietama un negarantē iespējamā kreditora interešu ievērošanu.

17. Satversmes tiesa jau ir norādījusi uz administratora būtisko lomu maksātnespējas procesā. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 8. panta pirmo daļu un 26. panta otro daļu administrators ir administratora sertifikātu ieguvusi fiziskā persona, kurai ir šajā likumā noteiktās tiesības un pienākumi un kurai jānodrošina maksātnespējas procesa likumība un efektivitāte.

17.1. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka par administratoru var tikt izvirzīts vienīgi kandidāts ar nevainojamu reputāciju. Turklāt, ievērojot administratora pienākumu apjomu, nepieciešams, lai viņam būtu atbilstoša kvalifikācija, zināšanas un pieredze. Ja administrators ir kvalificēts un pieredzējis, viņš var nodrošināt to, ka saīsinās maksātnespējas procesa ilgums, samazinās šā procesa izmaksas un palielinās atgūto līdzekļu apmērs, tātad var nodrošināt ne vien maksātnespējas procesa netraucētu norisi, bet arī sabiedrības uzticēšanos maksātnespējas regulējuma efektivitātei. Tas atbilst kreditoru, parādnieka un valsts interesēm, kā arī veicina šo interešu sabalansēšanu. Ievērojot to, Satversmes tiesa atzinusi par pamatotu arī prasību, ka administratoriem nepieciešama augstākā izglītība tiesību zinātnē. Juridiskās zināšanas administratoram vajadzīgas, lai pareizi piemērotu tiesību normas un panāktu optimālu un taisnīgu risinājumu konkrētās maksātnespējas procesa situācijās (*sk. Satversmes tiesas 2006. gada 23. februāra sprieduma*

lietā Nr. 2005-22-01 10.2. punktu un 2011. gada 22. novembra sprieduma lietā Nr. 2011-04-01 16. un 18. punktu).

Turklāt Maksātnespējas likuma 20. panta pirmā daļa noteic, kādos gadījumos administrators nevar pildīt administratora pienākumus konkrētā maksātnespējas procesā, tostarp tad, ja administrators atrodas interešu konflikta situācijā attiecībā pret maksātnespējas subjektu vai kreditoru (3. punkts) vai ja administrators ir personiski ieinteresēts maksātnespējas lietā vai ir citi apstākļi, kas rada pamatotas šaubas par viņa objektivitāti (6. punkts). Tādējādi likums skaidri paredz to, ka administratoram maksātnespējas procesā jābūt objektīvam.

17.2. Viens no administratora pienākumiem pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas ir kreditoru prasījumu pieņemšana, reģistra kārtošana, pārbaude, kā arī pamatota lēmuma pieņemšana par kreditora prasījuma atzīšanu, neatzīšanu vai daļēju atzīšanu. To detalizēti regulē Maksātnespējas likums. Satversmes tiesa secina, ka kreditoru un to prasījumu precīza konstatēšana ir viens no būtiskiem maksātnespējas procesa elementiem un priekšnosacījumiem tam, lai varētu tikt īstenots šā procesa mērķis – aizsargāt kreditoru intereses – un lai šis process būtu likumīgs un efektīvs. Tāpēc kreditoru lokam jābūt noskaidrotam līdz bankrota procedūras pabeigšanai, lai kreditoru sapulcē būtu pārstāvētas visu to personu intereses, kurām ir prasījumi pret parādnieku.

Satversmes tiesa secina, ka apstrīdētās normas mērķis ir nodrošināt vienīgi to, lai administrators nenovilcina bankrota procedūras pabeigšanu pēc tam, kad apmierināti visu kreditoru prasījumi. Šādas novilcināšanas sekas būtu nelabvēlīgas, tostarp pieaugtu maksātnespējas procesa izmaksas. Taču bankrota procedūras pasākumus nevar uzskatīt par pabeigtiem, kamēr nav noskaidrots kreditoru kopums.

Tādējādi administrators, ņemot vērā visu kreditoru intereses un konkrētā maksātnespējas procesa apstākļus, izlemj jautājumus par bankrota procedūras pasākumu izpildi un noslēguma kreditoru sapulces sasaukšanu.

18. No personas tiesību aizsardzības viedokļa būtiski ir tas, kādas tiesības un pienākumus Maksātnespējas likums un citas tiesību normas piešķir maksātnespējīgā komersanta kreditoram. Kreditors maksātnespējas procesā savu interešu aizsardzībai var izmantot šādus līdzekļus:

1) iesniegt prasījumu administratoram Maksātnespējas likuma 70. pantā noteiktajā laikā;

2) ja administrators kreditora prasījumu neatzīst, – pārsūdzēt tiesā administratora lēmumu saskaņā ar Maksātnespējas likuma 76. pantu. Tiesa saskaņā ar CPL 363.¹⁷ pantu var kreditora sūdzību vai nu apmierināt, uzdodot administratoram novērst pieļauto pārkāpumu, vai noraidīt, kā arī, konstatējot, ka pastāv strīds par tiesībām, noteikt termiņu, kādā kreditors var celt prasību tiesā vispārējā kārtībā;

3) celt prasību pret parādnieku vispārējā kārtībā, ja tiesa, izskatot sūdzību par administratora lēmumu neatzīt personu par kreditoru, konstatējusi, ka pastāv strīds par tiesībām;

4) būtisku materiālo vai procesuālo tiesību normu pārkāpumu gadījumā – lūgt Augstākās tiesas priekšsēdētāju, Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētāju vai ģenerālprokuroru iesniegt protestu par spēkā stājušos tiesas nolēmumu Senātam saskaņā ar CPL 483. un 484. pantu (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2012. gada 31. decembrim);

5) iesniegt sūdzību par administratora rīcību Maksātnespējas administrācijai saskaņā ar Maksātnespējas likuma 189. pantu;

6) pārsūdzēt tiesā Maksātnespējas administrācijas lēmumu saskaņā ar Maksātnespējas likuma 190. pantu;

7) celt tiesā prasību pret administratoru gada laikā pēc maksātnespējas procesa izbeigšanas saskaņā ar Maksātnespējas likuma 29. pantu.

Tādējādi maksātnespējas procesā no iespējamā kreditora tiek gaidīta aktīva rīcība attiecībā uz viņa prasījuma atzīšanu, citādi tas savas prasījuma tiesības pret parādnieku var zaudēt.

19. Satversmes tiesa secina, ka strīdi par tiesībām paralēli maksātnespējas procesam būtu jāizskata vienīgi tad, kad tiesa, izskatot iespējamā kreditora sūdzību par administratora lēmumu neatzīt to par kreditoru, konstatē šāda strīda esamību un nosaka termiņu, kurā kreditoram jāceļ tiesā prasība vispārīgā kārtībā. Var piekrist Saeimai un pieaicinātajām personām, ka šāds regulējums vērsts uz maksātnespējas procesa efektivitātes un ātruma nodrošināšanu, tāpēc ir saprātīgs un neaizskar personas tiesības.

Tomēr maksātnespējas procesa kopējais mērķis (aizsargāt kreditoru kopuma intereses) un bankrota procedūras mērķis (pēc iespējas pilnīgāk

apmierināt kreditoru prasījumus) nav pretstatāms atsevišķa kreditora pamattiesībām uz tā tiesību aizsardzību.

CPL 1. pantā konkretizētas Satversmes 92. pantā noteiktās personas tiesības uz taisnīgu tiesu, attiecinot tās uz personas civilo tiesību un interešu aizsardzību. CPL 1. panta pirmā daļa nosaka: „Katrai fiziskajai un juridiskajai personai [...] ir tiesības uz savu aizskarto vai apstrīdēto civilo tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizsardzību tiesā.”

Nevienai personai nav aizliegts savu interešu aizsardzībai vērsties tiesā ar prasību pret parādnieku pēc savas iniciatīvas, ja tiesa, izskatot maksātnespējas procesa lietu, strīdu par tiesībām nav konstatējusi. Ja tiesa apmierina iespējamā kreditora celto prasību, tas nozīmē, ka strīds par tiesībām ir bijis. Tāpēc šādu personas rīcību nevar uzskatīt par tiesu sistēmu apgrūtinošu vai maksātnespējas procesu kavējošu. Tiesiskuma un personas civilo interešu aizsardzības principiem šādā gadījumā ir prioritāte pār speciālajiem maksātnespējas procesa principiem.

Tātad strīds par tiesībām var tikt konstatēts divējādi: pirmkārt, kad to konstatē tiesa, izskatot iespējamā kreditora sūdzību par administratora lēmumu neatzīt to par maksātnespējīgā komersanta kreditoru; otrkārt, kad to konstatē tiesa, kas izskata pēc iespējamā kreditora iniciatīvas celto prasību, ja cita tiesa, kas izskata maksātnespējas procesa lietu, strīdu par tiesībām nav konstatējusi. Abos gadījumos ir skaidrs, ka strīds starp pusēm pastāv, atšķiras vienīgi šā strīda konstatēšanas brīdis un veids. Tādējādi abas šīs situācijas faktiski ir līdzīgas un nav strikti nošķiramas.

Administratoram ir tiesības pārsūdzēt tiesas spriedumu, ar kuru persona atzīta par parādnieka kreditoru, taču viņam jāņem vērā, ka arī galīgajā tiesas spriedumā varētu tikt atzīts iespējamā kreditora prasījums pret parādnieku un tādējādi vēl iespējamās izmaiņas kreditoru kopumā. Šādā situācijā administrators var virzīt maksātnespējas procesu, nodrošinot to, ka netiek aizskartas iespējamā kreditora intereses, proti, tā, lai iespējamā kreditora prasījumu varētu apmierināt gadījumā, ja viņš ar galīgo tiesas spriedumu tiktu atzīts par nodrošināto kreditoru. Tas neliedz segt atzīto kreditoru prasījumus no līdzekļiem, kas iegūti, atsavinot to parādnieka mantu, ar kuru nav nodrošināts iespējamā kreditora prasījums un par kuru nav strīda. Savukārt atzīto kreditoru prasījumu apmierināšana no līdzekļiem, kas iegūti, atsavinot iespējamam kreditoram par labu ieķīlātos īpašumus, kā arī noslēguma kreditoru sapulces

sasaukšana pirms galīgā tiesas nolēmuma spēkā stāšanās ir pretēja civilprocesa, maksātnespējas procesa un bankrota procedūras mērķiem.

Maksātnespējas procesa ātrums nevar būt pašmērķis, un tā dēļ nedrīkst tikt pieļauti būtiski personas tiesību aizskārumi. Tāpat nevar runāt par maksātnespējas procesa efektivitāti tad, ja citu kreditoru prasījumi tiek apmierināti, kamēr netiek ņemtas vērā tāda kreditora intereses, kura prasījums nodrošināts ar hipotēku vai komercķīlu, kas atzīstamas par vienu no drošākajiem aizdevuma nodrošinājuma veidiem. Īpaši šādā gadījumā iespējamam kreditoram vajadzētu būt vismaz iespējai sagaidīt galīgo tiesas nolēmumu, kurā noteikts, vai prasījums ir atzīstams.

Turklāt šajā gadījumā nav nozīmes tam, ka iespējamais kreditors ir kredītiestāde. Nenoliedzami, izsniedzot aizdevumu, kredītiestādei ir pienākums izvērtēt darījuma riskus un kredītņēmēja spēju aizdevumu atdot. Taču maksātnespējas procesā kredītiestādei ir tādas pašas tiesības un pienākumi kā jebkuram citam nodrošinātajam kreditoram. Kredītiestādes pienākums pievērst pastiprinātu uzmanību aizdevuma riskiem neietver nepieciešamību rēķināties ar tādu iespēju, ka tiesību normas varētu tikt interpretētas un piemērotas kļūdaini un maksātnespējas procesa rezultātā kreditora prasījums varētu tikt apšaubīts. Šāda izpratne negatīvi ietekmētu tautsaimniecības vidi un komerciesisko apriņķi un nav arī savienojama ar tiesiskas valsts pamatprincipiem.

Satversmes tiesa atzīst, ka bankrota procedūras ietvaros ne vienmēr var tikt apmierināti visu kreditoru prasījumi un viena kreditora intereses parasti nav stādāmas augstāk par pārējo kreditoru interesēm, maksātnespējas procesa ātrumu un efektivitāti. Kurām interesēm konkrētajā situācijā piešķirama prioritāte, tas administratoram jāizvērtē individuāli. Piemēram, ja pret maksātnespējīgo komersantu prasību tiesā pēc savas iniciatīvas cēlis neatzīts kreditors, kura prasījums ir salīdzinoši neliels, turklāt nav nodrošināts, tas neliegtu pabeigt bankrota procedūru, pirms stājies spēkā tiesas spriedums par strīdu par tiesībām.

Līdz ar to administratoram ir pienākums izvērtēt, kurām interesēm maksātnespējas procesā dodama prioritāte, un nepieciešamības gadījumā rīkoties tādējādi, lai bankrota procedūra netiktu pabeigta un maksātnespējīgais komersants netiktu likvidēts, pirms stājies spēkā galīgais tās tiesas nolēmums, kurā tiek skatīts maksātnespējīgā komersanta un tā iespējamā kreditora strīds par tiesībām.

20. No konstitucionālās sūdzības un lietas materiāliem izriet, ka Pieteikuma iesniedzēja ir aktīvi rīkojusies, lai panāktu sava prasījuma atzīšanu, un izmantojusi iepriekš minētos savu interešu aizsardzības līdzekļus. Arī pēc tam, kad tiesa, izskatot Pieteikuma iesniedzējas sūdzību par administratora lēmumu neatzīt to par nodrošināto kreditoru, nesaskatīja strīdu par tiesībām un nenoteica laiku prasības celšanai tiesā vispārējā kārtībā, Pieteikuma iesniedzēja, aizstāvot savas tiesības, vērās vispārējās jurisdikcijas tiesā. Šajā lietā arī konstatēts, ka administrators sasauca noslēguma kreditoru sapulci pirms tam, kad stājās spēkā galīgais tiesas spriedums attiecībā uz Pieteikuma iesniedzējas un maksātnespējīgā komersanta strīdu par tiesībām.

Satversmes tiesa pievienojas Saeimas atbildes rakstā paustajam viedoklim, ka Pieteikuma iesniedzējas argumenti par tās pamattiesību aizskārumu attiecas nevis uz apstrīdēto normu, bet gan tās piemērošanu konkrētajā maksātnespējas procesā. Noskaidrojot apstrīdētās normas patieso saturu un mērķi, Satversmes tiesa secina, ka Pieteikuma iesniedzējas pamattiesības aizskārusi nevis apstrīdētā norma *per se*, bet gan tās interpretācija un piemērošana konkrētajā maksātnespējas procesā. Savukārt sistēmiskā un teleoloģiskā tiesību normu interpretācijas metode ļauj apstrīdēto normu iztulkot atbilstoši Satversmes 92. un 105. pantam.

Līdz ar to tiesvedības turpināšana lietā nav iespējama.

Nolēmumu daļa

Ņemot vērā minēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu, Satversmes tiesa

nolēma:

izbeigt tiesvedību lietā Nr. 2012-25-01 „Par 2007. gada 1. novembra Maksātnespējas likuma 138. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. un 105. pantam”.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

G. Kūtris